

بررسی الگوی تن سنجی شیرخواران زیر ۲ سال شهر اهواز در سال ۱۳۸۲

مریم غمخوار^{۱*}، مهدی محمدی^{**}، علیرضا انصاری مقدم^{**}

چکیده

هدف: کودکان در تمام کشورها بویژه در کشورهای در حال پیشرفت یک قشر آسیب پذیر را تشکیل می دهند لذا توجه به مسائل بهداشتی آنان از اهمیت شایانی برخوردار است و مطالعه حاضر با هدف بررسی شاخص های تن سنجی کودکان زیر ۲ سال شهر اهواز انجام شد.

روش بررسی: این مطالعه مقطعی در سال ۱۳۸۰ در اهواز اجرا گردید. با توجه به اینکه بر اساس آخرین سرشماری شهر اهواز به ۵ منطقه تقسیم شده است این مطالعه نیز در ۵ منطقه (شمالی جنوبی، شرقی، غربی و مرکزی) شهر اهواز با مراجعه به مراکز بهداشتی درمانی و انتخاب تصادفی ۶۰۰ پرونده کودک واجد شرایط (متولدین ۱۳۷۸ بجز موارد چند قلو، نارس LBW، و پریمیچور) انجام و اطلاعات مورد نظر بعد از استخراج از پرونده های بهداشتی خانوار به نرم افزار SPSS وارد شد برای تحلیل داده ها از آزمونهای آنالیز واریانس برای داده های تکراری، آزمون² X تک نمونه ای و دو نمونه ای استفاده گردید.

یافته ها: بین میانگین وزن دختران و پسران مورد مطالعه اختلاف معنی دار دیده شد ($P < 0.001$) و در مجموع از بدو تولد تا دو سالگی میانگین وزنی پسران بیش از دختران بود. میانگین قد در دو جنس با هم اختلاف معنی دار داشته است ($P < 0.001$) و میانگین قد پسران در تمام سنین بالاتر از دختران بود. در مقایسه صدکهای وزن شیرخواران اهوازی با NCHS در پسران این اختلاف در تمام سنین مورد مطالعه معنی دار ($P < 0.001$) و در دختران بجز ۱۲ ماهگی ($P = 0.23$) و ۱۸ ماهگی ($P = 0.04$) اختلاف معنی دار می باشد. در مقایسه صدکهای قد شیرخواران اهوازی با NCHS در دختران این اختلاف در تمام سنین معنی دار ($P < 0.001$) و در پسران بجز ۲۲ ماهگی اختلاف معنی دار بود. در مقایسه توزیع فراوانی وزن بر اساس استاندارد NCHS در دو جنس در تمام سنین از ۰-۲۲ بجز بدو تولد اختلاف معنی دار ($P < 0.001$) و در مقایسه توزیع فراوانی قد بر اساس استاندارد NCHS در دختران و پسران اهوازی در تمام سنین از ۰-۲۲ ماهگی بجز بدو تولد و ۲۲ ماهگی اختلاف معنی دار بود ($P < 0.001$).

نتیجه گیری: نتایج مطالعه بر لزوم یک راهکار اساسی جهت تهیه منحنی های رشد محلی که مبتنی بر الگوی ژنتیکی و محیطی منطقه باشد تاکید می کند تا از این طریق بتوان بنحوی دقیقتر وضعیت رشد شیرخواران کشورمان را مورد پایش قرار داد.

م ع پ ۱۳۸۷؛ ۷ (۲) : ۱۸۸-۱۹۵

کلید واژگان: شاخصهای تن سنجی، شیرخواران زیر ۲ سال، شهر اهواز

*کارشناس واحد بهداشت مدارس، مرکز بهداشت شهرستان همدان

** مربی گروه امار و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی زاهدان

۱- نویسنده مسئول: Email: maryam.ghamkhar@ gmail.com

مقدمه

یکی از مسائل مهم و پیچیده ای که در انسان از اهمیت قابل تا ملی برخوردار است مسئله رشد و تکامل می باشد. این دو پدیده جدا و در عین حال مربوط بهم در دو جهت کمی و کیفی روند حرکتی رو به پیشرفت موجود زنده را تعیین می کنند (۱). رشد یک جریان دائمی است منظور از جریان دائمی آن است که گذشته کودک با وضع فعلی او کاملاً ارتباط دارد و رشد او در زمان حاضر پایه و اساس رشد او در آینده است (۲).

ارزیابی رشد و تکامل در رابطه با سن و جنس برای تعیین وضع تغذیه شیرخواران و کودکان تا سن بلوغ مهم است زیرا توقف یا کمی سرعت رشد و نمو یکی از علایم محروم بودن از تغذیه کافی است شاخصهای آنتروپومتریک^۱ مثل قد، وزن، دور سر، دور سینه و دور بازو معیار خوبی برای ارزشیابی رشد کودک میباشد این اندازه ها تغییرات فیزیکی بدن را در سنین مختلف نشان می دهد. طبق تعریف کودک انسان در حال رشد است اندازه کودک در زمان تولد نتیجه رشد او در دوران زندگی داخل رحمی است از آن پس تا زمان بلوغ پیشرفت فزاینده ای در اندازه های او بوجود می آید. این مرحله تحت تاثیر دو دسته عوامل است:

۱- ژنتیک یا وراثت ۲- عوامل محیطی یا

خارجی (۳)

با توجه به مطالب فوق و نظر به اهمیت منحنی رشد در پایش روند رشدی کودکان بویژه در ۲ سال اول زندگی و همچنین تاثیر عوامل ژنتیک، نژاد، جنسیت و عوامل محیطی بر این پدیده مطالعه حاضر با هدف مقایسه میانگین و صدکهای قد و وزن دو جنس همچنین مقایسه شاخصهای آنتروپومتریک شیرخواران اهوازی با شاخصهای استاندارد صورت گرفت.

روش بررسی

در یک مطالعه مقطعی^۲ در سال ۱۳۸۰ بعد از کسب اجازه نامه رسمی از مرکز بهداشت شهرستان با توجه به اینکه بر اساس تقسیم بندی مرکز آمار ایران (نتایج آخرین سرشماری) شهر اهواز به ۵ منطقه و ۳۰ حوزه تقسیم گردیده است لذا به منظور تعیین نمونه مورد نیاز ۵ مرکز بهداشتی درمانی در پنج قسمت (شمالی جنوبی، شرقی، غربی و مرکزی) شهر اهواز بصورت تصادفی تعیین و در مرحله بعد ۶۰۰ پرونده از متولدین واجد شرایط (کلیه متولدین ۱۳۷۸ بجز شیرخواران چند قلو، LBW^۳ و پریمچور^۴) برای مطالعه انتخاب شدند و با استفاده از فرمهای اطلاعاتی اطلاعات مورد نظر از پرونده های خانوار استخراج و بعد از وارد کردن اطلاعات در نرم افزار SPSS برای توصیف داده ها از شاخصهای مرکزی و پراکندگی صدک، جداول توزیع فراوانی و برای تحلیل داده ها از آزمونهای آنالیز واریانس برای داده های تکراری، آزمون^۲ X تک نمونه ای و دو نمونه ای استفاده شد. نام و نام خانوادگی افراد مورد مطالعه بصورت محرمانه ثبت شد و از پرونده های خانوار تنها منحنی رشد مورد بررسی قرار گرفت.

1 -Antropometric Indicators

2-Cross Sectional

3-Low Birth Wight

4 -Premature

یافته ها

۲۲ ماهگی ۲ برابر بدو تولد است و جدول ۲ نشانگر آن است که در مقایسه صدکهای قد دختران با NCHS در تمام سنین از ۰-۲۲ اختلاف معنی دار ($P < 0.001$) و در پسران نیز این اختلاف در تمام سنین مورد مطالعه بجز ۲۲ ماهگی معنی دار می باشد ($P < 0.001$). همچنین در مقایسه توزیع فراوانی قد بر اساس استاندارد NCHS در دو جنس بجز بدو تولد و ۲۲ ماهگی اختلاف معنی دار می باشد ($P < 0.001$). طبق جدول ۳ در مقایسه صدکهای وزن دختران با استاندارد NCHS از ۰-۲۲ ماه بجز ۱۲ ماهگی ($P = 0.23$) و ۱۸ ماهگی ($P = 0.04$) اختلاف معنی دار و در پسران نیز این اختلاف در تمام سنین مورد مطالعه معنی دار می باشد ($P < 0.001$). در مقایسه توزیع فراوانی وزن بر اساس استاندارد NCHS در دو جنس بجز وزن بدو تولد اختلاف معنی دار می باشد ($P < 0.001$)

در نمودارهای ۱ و ۲ صدکهای وزن به سن شیرخواران مورد مطالعه و نمودارهای ۳ و ۴ صدکهای قد به سن آنان نمایش داده شده است.

۵۱/۸ درصد شیرخواران مورد مطالعه پسر و ۴۸/۲ درصد آنان دختر بودند. جدول ۱ برخی خصوصیات دموگرافیک مادران جمعیت مورد مطالعه را نشان می دهد. بین میانگین وزن دختران و پسران مورد مطالعه اختلاف معنی دار دیده شد ($p < 0.001$) و روند افزایش وزن در ماههای متوالی از ۰-۲۲ ماهگی در دو جنس یکسان نبوده است ($P = 0.022$). از بدو تولد تا دو سالگی میانگین وزنی پسران بیش از دختران می باشد. مطالعه حاضر نشان داد که میانگین وزنی شیرخواران اهوازی در ۶ ماهگی ۲/۳ برابر بدو تولد در ۱۲ ماهگی ۲/۹ برابر و در ۲۲ ماهگی ۳/۵ برابر وزن بدو تولد است همچنین بین میانگین قد دختران و پسران نیز اختلاف معنی دار بود. ($P < 0.001$) و روند افزایش قد در ماههای متوالی در دو جنس پسر و دختر یکسان نبوده است ($P = 0.022$) و میانگین قد پسران در کلیه ماههای مورد مطالعه بیش از دختران بوده است. میانگین قدی کودکان مورد مطالعه در ۶ ماهگی ۱/۶ برابر بدو تولد در ۱۲ ماهگی ۱/۸ برابر و در

جدول ۱: برخی از خصوصیات دموگرافیک در مادران جمعیت مورد مطالعه

ویژگی	تعداد	درصد
سطح سواد		
بیسواد	۶۹	۱۲/۲
ابتدایی	۱۰۲	۱۸
راهنمایی	۱۱۸	۲۰/۸
دبیرستان	۲۱۸	۳۴/۴
دانشگاه	۶۰	۱۰/۶
وضعیت اشتغال		
شاغل	۶۵	۱۰/۲
خانه دار	۵۰۲	۸۸/۵

جدول ۲: توزیع فراوانی قد شیرخواران مورد مطالعه در مقایسه با صدکهای NCHS بر حسب سن

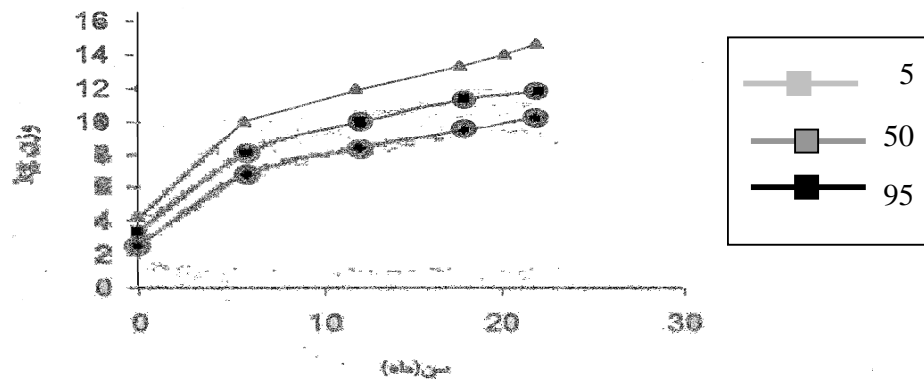
xx آزمون X ² برای مقایسه دختر و پسر		x آزمون X ² تک نمونه		>97	50-97	31-50	≤3	صدکهای قد NCHS					
p	X ²	p	X	%	تعداد	%	تعداد	%	تعداد	جنس	سن		
0/820	0/92	<0/001	47/76	10/5	19	55/8	101	31/5	57	2/2	4	پسر	0
		<0/001	30/18	8/5	14	57/3	94	32/9	54	1/2	2	دختر	
<0/001	47/20	<0/001	47/25	8/7	20	55/4	138	34/2	79	1/7	4	پسر	6
		<0/001	46/92	0/9	2	34/6	73	54/5	115	10	21	دختر	
<0/001	29/74	<0/001	44/63	9/7	22	53/5	121	33/6	76	3/1	7	پسر	12
		<0/001	46/07	3/9	8	35/3	73	50/2	104	10/6	22	دختر	
<0/001	28/73	<0/001	54/31	11/5	22	50/5	97	33/3	64	4/7	9	پسر	18
		<0/001	60/34	0	0	43/2	67	43/2	67	13/5	21	دختر	
0/261	3/99	0/04	8/45	7	7	42	42	45	45	6	6	پسر	22
		<0/001	21/40	2/8	3	35/8	39	51/4	56	10/1	11	دختر	

مقایسه توزیع فراوانی داده های تحقیق با NCHS
مقایسه توزیع فراوانی داده های دختران و پسران تحقیق بر اساس NCHS

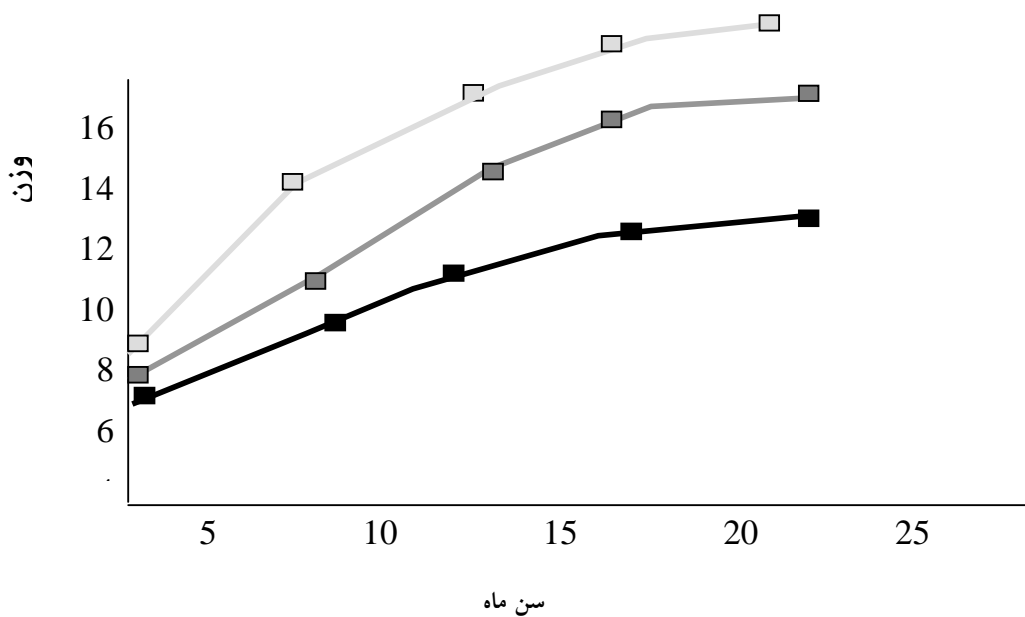
جدول ۳: توزیع فراوانی وزن شیرخواران مورد مطالعه در مقایسه با صدکهای NCHS

x آزمون X ² برای مقایسه دختر و پسر		x آزمون X ² تک نمونه		>97	50-97	31-50	≤3	صدکهای وزن NCHS					
p	X ²	p	X	%	تعداد	%	تعداد	%	تعداد	جنس	سن		
0/03	6/72	<0/001	39/81	8/9	21	51/9	122	39/1	92	0	0	پسر	0
		<0/001	49/33	10/3	23	39/9	89	49/8	111	0	0	دختر	
0/0002	24/70	<0/001	361/39	22/1	53	62/5	150	14/6	35	0/8	2	پسر	6
		<0/001	62/06	10/7	24	56/4	127	31/1	70	1/8	4	دختر	
0/0001	26/15	<0/001	225/60	12/4	30	53/7	130	32/2	78	1/7	4	پسر	12
		0/23	4/260	3/6	8	41/6	92	50/7	112	4/1	9	دختر	
0/00003	23/71	<0/001	64/73	11/6	26	52/2	117	34/4	77	1/8	4	پسر	18
		0/04	8/52	3/3	6	38/5	70	56	102	2/2	4	دختر	
0/000021	19/52	<0/001	23/91	9/8	13	48/5	64	40/9	54	0/8	1	پسر	22
		<0/001	15/21	2/3	3	31/8	41	61/2	79	7/4	6	دختر	

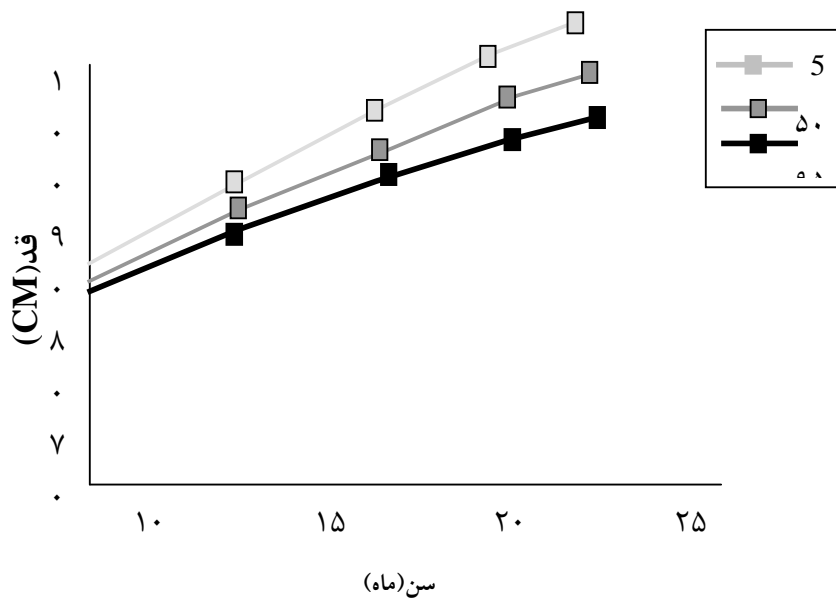
*مقایسه توزیع فراوانی داده های تحقیق با NCHS
**مقایسه توزیع فراوانی داده های دختران و پسران تحقیق بر اساس NCHS

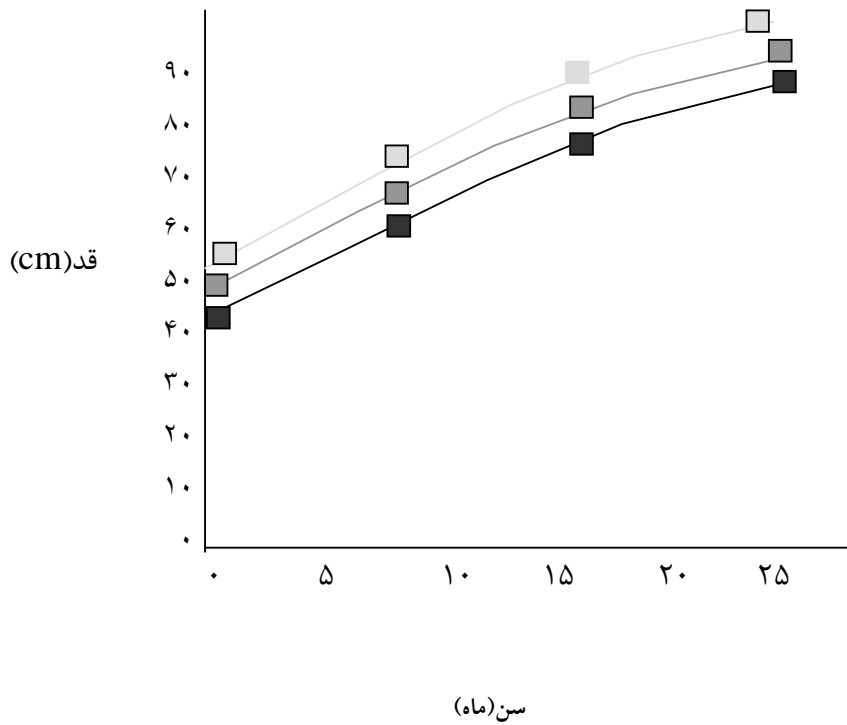
نمودار ۱: صدکهای وزن برای سن شیرخوران پسر شهر اهواز

نمودار ۲: صدکهای وزن برای سن شیرخوران دختر شهر اهواز

نمودار ۳: صدکهای قد برای سن شیرخواران پسر شهر

نمودار ۴: صدکهای قد برای سن شیرخواران دختر شهر اهواز

بحث

از NCHS نزدیک است. (۴) در مطالعه آقای لطیفی وزن پسران در سطح اطمینان ۹۵ درصد اختلاف معنی داری با استاندارد نداشته ولی در دختران در بدو تولد اختلاف معنی دار میگردد ($p < 0.05$) (۵) در مقایسه صدکهای قد شیرخواران اهوازی با NCHS در تمام سنین مورد مطالعه و در دو جنس (بجز ۲۲ ماهگی پسران) اختلاف معنی دار بود. ($p < 0.001$). در بررسی حاجیان در یک ماهگی صدک پنجاهم قد نزدیک به استاندارد است ولی از ۳ ماهگی به بعد از صدک پنجاهم NCHS انحراف پیدا می کند بطوریکه بین صدکهای وزن و قد کودکان جامعه مورد پژوهش در مقایسه با صدکهای NCHS اختلاف معنی داری مشاهده گردیده است. ($p < 0.05$) (۶) در بررسی آقای احمدی در مقایسه قد و وزن کودکان روستاهای فارس با NCHS مشاهده شد که در بدو تولد اختلاف کمی بین اطلاعات ایران و NCHS وجود دارد و با افزایش سن این اختلاف بیشتر می شود. (۷) در مطالعه آقای لطیفی در بدو تولد اختلاف معنی داری بین قد و وزن کودکان اهوازی و NCHS وجود نداشته ولی با افزایش سن قد آنان بطور معنی داری کمتر از NCHS است. ($p < 0.05$) (۵) این مسئله شاید بدلیل تاثیر عوامل محیطی مانند تغذیه در سنین بعد از تولد است. نتایج فوق بار دیگر این واقعیت را روشن می کند که بدلیل تاثیر عوامل ژنتیکی و محیطی در روند رشدی افراد بویژه کودکان زیر ۲ سال و اهمیت این گروه سنی در ایجاد جامعه ای سالم و پویا در آینده قضاوت در مورد روند رشدی شیرخواران ایرانی با استفاده از استانداردهای غیر ایرانی صحیح نیست و گرچه برای کارهای بالینی از مرجع NCHS جهت تشخیص روند رشد استفاده می شود لازم است که پایش رشد این گروه با استفاده از منحنی های منطقه ای صورت گیرد تا به نتیجه گیریهای بهتری در مورد وضعیت سلامت نسل فردا برسیم.

در مطالعه حاضر افزایش میانگین وزنی پسران بیشتر از دختران است که شاید این مسئله به این دلیل است که مادران به شیردهی و رسیدگی به فرزند پسر بیشتر اهمیت می دهند. در مطالعه نظام دوست در زابل نتایجی مشابه بدست آمد به این ترتیب که بین دو جنس از نظر افزایش میانگین وزنی اختلاف معنی دار وجود داشت ($p < 0.001$) (۴) در مطالعه آقای لطیفی در شهر اهواز در بدو تولد اختلاف معنی دار بین میانگین وزنی دو جنس وجود نداشته اما در یکسالگی وزن پسران افزایش معنی داری نسبت به وزن دختران دارد ($p < 0.05$) (۵) نتایج فوق نشانگر تاثیر جنسیت در روند رشد کودکان است که فرهنگ سازی و بالا بردن آگاهی مردم مبنی بر ارجح بودن سلامت کودک بر جنسیت او می تواند تاثیر بسزایی در غلبه بر این مشکل داشته باشد. در این زمینه رسانه های گروهی و پرسنل بهداشتی نقش مهمی را ایفا می کنند. در مطالعه حاضر میانگین قد پسران مورد مطالعه در تمامی سنین بالاتر از دختران بوده است ($P = 0.022$). در مطالعه آقای لطیفی گرچه در بدو تولد تفاوت قد کودکان در دو جنس معنی دار نبوده ولی با افزایش سن قد پسران بتدریج افزایش معنی داری نسبت به دختران پیدا می کند ($p < 0.05$) (۵) در مقایسه صدکهای وزن شیرخواران اهوازی با NCHS در دو جنس (بجز ۱۲ و ۱۸ ماهگی دختران) اختلاف معنی دار بود. در مطالعه مشابه حاجیان و همکارانش در شهر بابل صدک پنجاهم وزن پسران تا ۱۲ ماهگی و برای دختران تا ۶ ماهگی بالاتر از صدک مشابه در NCHS است ولی در سنین بعد از ۲ سالگی زیر صدک پنجاهم استاندارد قرار می گیرد (۶) در بررسی انجام شده توسط نظام دوست در زابل صدکهای وزن کودکان در زیر صدکهای وزن NCHS در کلیه سنین از بدو تولد تا ۲ سالگی در دو جنس می باشد و فقط صدک ۹۵ وزن بدو تولد کودکان زابل به صدک ۹۵

منابع

- ۱- دل پیشه، اسماعیل - پرستاری و بهداشت مادر و کودک، چاپ دوم - بهار ۱۳۷۸
- ۲- امینایی، مریم - سالهای حساس رشد از تولد تا ۳ سالگی - چاپ دوم - ۱۳۶۸ - انتشارات مرکز نشر
- ۳- شادپور، کامل - جمشید بیگی، عصمت - منحنی رشد وسیله ای برای مراقبت از سلامت کودکان اردیبهشت ۸۳ - انتشارات who
- ۴- نظام دوست، شهناز - مقایسه منحنی رشد وزن به سن کودکان ۲ ساله در مناطق شهری و روستایی شهر زابل در زمستان ۸۰ - استاد راهنما دکتر فاطمه رخشانی - دانشگاه علوم پزشکی زاهدان
- ۵- لطیفی، سید محمود - تعیین شاخصهای قد و وزن کودکان اهوازی از بدو تولد تا یکسالگی و مقایسه آنها با شاخصهای استاندارد ۷۵ - دانشگاه علوم پزشکی اهواز
- ۶- حاجیان، کریم اله و همکاران - بررسی رشد کودکان از بدو تولد تا ۲ سالگی در مناطق روستایی شهر بابل در سال ۱۳۷۷ - مجله علمی و پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی مازندران - سال دوازدهم - شماره ۲۴ - بهار ۸۱
- ۷- احمدی انگالی، کامبیز - پایان نامه بررسی شاخصهای قد و وزن در کودکان زیر ۲ سال استان فارس در سال ۷۷ - استاد راهنما دکتر سید محمد تقی آیت الهی - دانشگاه علوم پزشکی شیراز